

Nikolaj Michajlovič Mogiljanskij

(1871 – 1933)

Hrob 2 ob. 18–168

ruský emigrant, etnograf, antropolog, vysokoškolský profesor, ukrajinský státník a diplomat, publicista, memoárista, zakladatel Ruského etnografického muzea v Petrohradě.

Nikolaj Mogiljanskij

Zdroj: Ruské etnografické muzeum

Životopis:

Nikolaj Michajlovič Mogiljanskij se narodil dne 30. prosince 1871 (18. prosince 1871 podle starého ruského kalendáře) v Černigovské gubernii na území tehdejší Ruské říše (dnes území Ukrajiny). Pocházel ze zámožné ukrajinské šlechtické rodiny. Osobně se ale považoval za Rusa dle kulturního prostředí, ve kterém vyrůstal. Rusko považoval za svou vlast a Ukrajinu za své rodiště. Stal se však významnou postavou jak pro ruské, tak pro ukrajinské dějiny.

Nikolaj Mogiljanskij vystudoval přírodovědecké oddělení fyzikální a matematické fakulty Petrohradské univerzity. Dále studoval na Vojenské lékařské akademii v Petrohradě, na Berlínské univerzitě a na Antropologické škole v Paříži. Po návratu do vlasti pracoval v Muzeu antropologie a etnografie Ruské akademie věd (Kunstkamera) a od roku 1902 ve vznikajícím etnografickém oddělení Ruského muzea cara Alexandra III. v Petrohradě (dnes Ruské etnografické muzeum).

Díky etnografickým expedicím mladého učenice za období 1902 až 1908 dorazilo do sbírek vznikajícího muzea skoro čtyři tisíce nových exponátů zaměřených hlavně na tradice východoslovanských národů. V roce 1910 se stal Nikolaj Mogiljanskij vedoucím etnografického oddělení Ruského muzea cara Alexandra III. a tuto funkci vykonával až do bolševického převratu. Významně se tak podílel na vzniku této přední světové muzejní instituce zaměřené na etnografii. Zcela správně je dnes považován za jednoho ze zakladatelů Ruského etnografického muzea.

Po bolševickém převratu se Nikolaj Mogiljanskij rozhodl v lednu roku 1918 opustit Petrohrad a odejít do Kyjeva. Přijel několik dní před obsazením města bolševickými jednotkami a zažil na vlastní kůži bolševickou hrůzovládu na začátku roku 1918, kdy během několika dní byli bolševiky zavražděny stovky nebo dokonce i tisíce obyvatel. Po německé okupaci Kyjeva a vzniku v dubnu roku 1918 Ukrajinského státu hejtmana Pavla Skoropadského se Nikolaj Mogiljanskij zapojil do státní správy a pracoval jako náměstek státního tajemníka Ukrajinského státu.

Na podzim roku 1918 byl Nikolaj Mogiljanskij jmenován vedoucím diplomatického zastupitelství Ukrajinského státu ve Francii. Do Paříže však dorazil až po pádu vlády hejtmana Skoropadského, proto své pravomoci předal zástupci nové vlády Ukrajinské národní republiky Grigoriji Sidorenkovi, který také má svůj hrob na Olšanských hřbitovech (hrob 2 ob. 19–24). Jako člen ukrajinské delegace se Nikolaj Mogiljanskij zúčastnil mírových jednání v Paříži po ukončení první světové války. Brzy se však vrátil k vědecké a pedagogické činnosti.

Nikolaj Mogiljanskij celý svůj profesní život přednášel na vysokých školách. S pedagogickou činností začal ještě v carském Rusku. V emigraci přednášel mimo jiné na Pařížské univerzitě (Sorbonně) a později na ruských vysokých školách v Praze, kam se přestěhoval v roce 1923. Mimo jiné přednášel na Ruském pedagogickém institutu Jana Amose Komenského, na Ruské právnické fakultě, na Ruském institutu zemědělského družstevnictví a na Ruské lidové univerzitě, vytvořené československou vládou pro vzdělání mladých ruských uprchlíků. Patřil do skupiny nejvýznamnějších ruských vědců a pedagogů, kteří přijeli do Československa na pozvání československé vlády a výrazně přispěli ke vzniku v Praze světového vzdělávacího střediska pro mladé ruské emigranty, které si zasloužilo pověst „ruského Oxfordu“.

Nikolaj Mogiljanskij se rovněž významně podílel na činnosti ruských emigrantských institucí a spolků v Československu. Byl předsedou oddělení přírodních věd Ruské akademické skupiny, tajemníkem kuratoria Ruské národní univerzity, členem Ruské pedagogické kanceláře a Ruské historické společnosti. Jako předseda Svazu ruských spisovatelů a novinářů v Československu na podzim roku 1928 vedl pražskou delegaci ruských spisovatelů na Sjezd ruských exilových spisovatelů v Bělehradě, který se stal důležitým milníkem v dějinách ruské exilové literatury.

Nikolaj Mogiljanskij zanechal po sobě stovky odborných článků věnovaných etnografii a antropologii. Mimo jiné jako jeden z prvních vědců začal se systematicky zabývat etnografií Podkarpatské Rusi. Zároveň vystupoval jako publicista v ruském emigrantském tisku. Jeho vzpomínky na období bolševického teroru v Kyjevě, německé okupace a vyhlášení Ukrajinského státu hejtmana Skoropadského, které on zažil v roce 1918, byly publikovány již v roce 1923 ve svazku Archiv ruské revoluce a dodnes jsou důležitým zdrojem informací o tomto počátečním období dějin samostatného ukrajinského státu. Deníky, které profesor Mogiljanskij vedl celý svůj život a nepublikované rukopisy svých pamětí, předal do sbírky Ruského zahraničního historického archivu v Praze. Dnes jsou uloženy ve Státním archivu Ruska a stále čekají na publikaci.

Nikolaj Michajlovič Mogiljanskij zemřel dne 1. února 1933 v pražské nemocnici Bulovka ve věku 61 let po dlouhé nemoci na chronickou pneumonii. Dne 4. února 1933 byl pohřben na čestném místě na pravoslavném oddělení na Olšanských hřbitovech. Svůj mozek ve své závěti odkázal pro vědecké účely Karlově univerzitě.

Náhrobek:

Hrob profesora Nikolaje Mogiljanského dnes zdobí drobný náhrobek vyrobený zřejmě z umělého kamene pocházející zřejmě z poloviny 20. století. Na náhrobku jsou dvě jména. Jako první je na náhrobku uvedena ruská emigrantka Věra Michajlovna Uljanickaja, která zemřela dne 15. prosince 1932 ve věku 43 let a byla pohřbena do sousedního hrobu číslo 167. Pravděpodobně se jedná o partnerku profesora Mogiljanského v posledním období jeho života. Jména na náhrobku dnes nejsou čitelná a vyžadují drobnou renovaci.

Vyznám hrobu:

Hrob profesora Nikolaje Mogiljanského byl dlouho považován za nenávratně ztracený z důvodu nesprávného označení hrobového místa v odborných publikacích z minulých let. Hrob byl znovu objeven nedotčený teprve nedávno během probíhajícího výzkumu emigrantské nekropole na Olšanských hřbitovech.

Hrob profesora Nikolaje Mogiljanského se nachází na jihozápadní části 18. oddělení druhého obecního hřbitova, na místě které bylo tradičně používáno pro pohřeb nejvýznamnějších zástupců ruské emigrace kolem budoucího pomníku věrného ruského vojína (dnes je na tomto místě malá kaplička a hromadný hrob popravených vojáků Ruské osvobozené armády generála Vlasova).

Hrob profesora Mogiljanského je proto také důležitou připomínkou na hroby dalších významných zástupců ruské emigrace, které se bohužel dodnes nezachovaly. Zejména se jedná o hrob historika Mstislava Šachmatova (2 ob. 18–167), hrob historika Jevgenije Šmurlo (2 ob. 18–176) a hrob historika umění Nikolaje Beljajeva (2 ob. 18–158), které se původně nacházely v bezprostřední blízkosti hrobu profesora Mogiljanského.

Hrob profesora Nikolaje Mogiljanského je rovněž důležitou ukázkou propojení dějin různých národů na pravoslavném oddělení Olšanských hřbitovů, protože profesor Mogiljanskij byl významnou postavou jak pro ruské, tak pro ukrajinské dějiny.

Zdroje v ruštině:

Представители эмиграции с территории бывшей Российской Империи в Чехословакии (1918–1945). Биографический словарь. Составители: Дана Гашкова, Анастасия Копршилова, Любовь Белошевская, Юлия Янчаркова, Сергей Гаген. Praha: Academia, 2021.

Могилянский Николай Михайлович. Трагедия Украины (Из пережитого в Киеве в 1918 году) // Архив русской революции. Том XI. Берлин: Слово, 1923.
Vzpomínky na období bolševické hrůzovlády v Kyjevě začátkem roku 1918. Elektronická verze: <https://archive.org/details/arkhivruskoirev11gess/page/74/mode/2up>

Wikipedie:

https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D0%BB%D1%8F%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%9D%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D0%B9_%D0%9C%D0%B8%D1%85%D0%B0%D0%B9%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87

Stránka věnována profesoru Mogiljanskému na stránkách Ruského etnografického muzea: <https://ethnomuseum.ru/collections/collectors/mogilyanskij-nikolaj-mihajlovich/>

Stránka věnována profesoru Mogiljanskému na stránkách muzea Kunstkamera: <https://collection.kunstkamera.ru/entity/OBJECT?person=3>

Stránka věnována profesoru Mogiljanskému na stránkách Ruské geografické společnosti: <https://rgo.ru/activity/redaction/articles/kogda-kroilsya-mirovoy-kulturnyy-kostyum-goroda-i-gody-nikolaya-mogilyanskogo/>

Zdroje v ukrajinštině:

Wikipedia:

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D0%BB%D1%8F%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%9C%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0_%D0%9C%D0%B8%D1%85%D0%B0%D0%B9%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87

Slovníkové heslo na stránkách Encyklopedie současné Ukrajiny: <https://esu.com.ua/article-68258>

Zdroje v češtině:

Osobnosti emigrace z území Ruské říše v meziválečném Československu. Biografický slovník. Sestavili: Dana Hašková, Anastazie Kopršivová, Ljubov Běloševská, Julie Jančárková, Sergej Gagen. Praha: Slovanský ústav AV ČR, Academia, 2023.

Biografická databáze emigrantů Slovanského ústavu Akademie věd České republiky: Nikolaj Michajlovič Mogiljanskij: <https://www.slu.cas.cz/cs/mogiljanskij-nikolaj-michajlovic-1939>

Zpracoval: Vladimír Pomortzeff pro Hřbitovní a pohřební služby Praha dne 11. července 2024.